

Téma dne — distanční studium

Iva Pýchová

Spolu s ostatními trendy současné moderní didaktiky proniká k nám poslední dobou i „módní výkřik“ autodidaktiky — distanční studium.

Distanční studium jako forma sebevzdělávání dospělých je v didaktice známo již od poloviny 19. století. Rozšířilo se v USA, kde si touto formou doplňovala vzdělání řada dospělých (např. imigrantů). Ve 30. letech tohoto století převzala tuto formu vzdělávání Francie k přeškolení pracovníků v době krize. Po druhé světové válce se distanční studium ujalo v mnoha zemích světa, v nichž se bývalí vojáci snažili dokončit přerušená studia nebo nabýt kvalifikace. O renesanci distančního vzdělávání se zasloužila v 70. letech Británie zavedením systému „Open University“, který do distančního studia zapojil i televizi, video a počítačovou techniku. Dnes má distanční vzdělávání vyspělá centra kromě USA a Británie také v Holandsku, Španělsku, Portugalsku, Itálii, Německu, Turecku, Venezuele, Číně, Japonsku, Austrálii, v Jižní Africe atd. V České republice existuje tento typ studia, pokud je nám známo, na univerzitách v Praze, Brně, Olomouci, Ostravě, v Liberci, Plzni a určitou formu má i Karviná.

Důvody vzniku a existence distančního studia byly rozmanité. Např. velká vzdálenost mezi univerzitami a jejich nízký počet (Austrálie, Venezuela), omezená kapacita univerzit znemožňující přijmout obrovský počet zájemců (Čína, Japonsko), nezbytnost věnovat se zaměstnání i při potřebě dalšího studia atd. K těmto geografickým a ekonomickým důvodům přibývají dnes další, např. zájmové vzdělávání v určitém oboru, ale zejména nutnost celoživotního vzdělávání.

Spolu s rozšířením distančního studia objevily se rovněž různé teorie a varianty jeho realizace. Samo distanční studium je vlastně variantou studia dálkového. Přestože jde o totožnost názvu (distance — dálka, vzdálenost), představuje dnes dálkové studium téměř opak studia distančního. Zatímco dálkové studium bylo až dosud poskytováno bezplatně, řídilo se učebními osnovami, probíhalo podle učebního plánu a zahrnovalo určitý počet hodin výuky (konzultací) měsíčně, za distanční studium se platí a posluchač se mu věnuje sám, podle svých časových možností, podle svých potřeb a výběru témat — modulů. Zatímco v dálkovém studiu spočívalo mnoho zodpovědnosti na učiteli, který vedl konzultace, tzn. de facto učil svému předmětu, v distančním studiu se zpravidla nevyučuje. (Existují však videozáznamy přednášek a vzdělávacích TV programů). Veškerá zodpovědnost za studium spočívá na studentu a jeho samostatném studiu. Místo tradičního pláno-

vání nastupuje — tak jako v moderním managementu — analýza potřeb a flexibilita programů k jejich uspokojení.

Na druhé straně si však nelze představovat, že distanční studium neklade na zřizující univerzitu žádné nároky. Za odevzdané (vysoké) školné musí posluchač obdržet kvalitně zpracované studijní materiály, relevantní jeho potřebám a přiměřené jeho úrovni, přesné a konkrétní požadavky ke zkouškám (testům), které se u zkoušek přesně dodržují, detailní a jasné instrukce k úkolům z jednotlivých modulů, dostatečně dlouhé termíny jejich odevzdání a plnou zpětnou vazbu o jejich splnění. Formy komunikace s univerzitou mohou být korespondenční (zasílání materiálů, odesílání písemných prací atd.), podle dohody mohou mít formu telefonických konzultací nebo občasných setkání s univerzitními učiteli (vysvětlení chybných pojetí, úkolů atd., nikoli semináře!) Tyto formy závisejí na dohodě univerzity s posluchači. I když jsou vzdělávací aktivity univerzity v distančním studiu podstatně omezené, musí být natolik dostatečné, aby podporovaly sebezvzdělávací aktivity posluchače.

Termín „modul“ a „modulové zpracování látky“ představuje vstup maximální konkrétnosti do přípravy a sestavování studijní látky. Moduly jsou zpravidla uzavřené, samostatné tematické celky, a to velmi konkrétního charakteru, např. „Anglický realistický román“, „Romantismus v evropské hudbě“, „Testování ve výuce cizích jazyků“, „Piaget versus Vygotskij“ atd. I když jsou moduly samostatné, do jisté míry oddělené celky, jsou sestaveny chronologicky nebo systematicky do logické struktury. Výhodou modulu však je, že si jej posluchač může osvojit, aniž v některých případech zná modul předcházející a má tedy možnost výběru pořadí jejich studia podle svých zájmů a potřeb.

V souvislosti s tímto požadavkem vyvstává otázka přijímání posluchačů do distančního studia. I zde je nutná flexibilita. Jsou obory, v nichž studium začíná od nezákladnějších znalostí a žádná úroveň předchozího vzdělání v oboru se nepředpokládá, a naopak existují obory, které vyžadují osvojení základních dovedností (např. cizojazyčná výslovnost) a u nichž je přijetí do distančního studia podmíněno úspěšným absolvováním přijímací zkoušky.

Nezbytným úkolem v průběhu distančního studia je kontrola učebních strategií studujících. I když se doporučuje ponechat studentům učební strategie, které jim vyhovují a přinášejí výsledky, existují posluchači, kteří žádné strategie nemají a nevědí tudíž, jak studovat. Těmto posluchačům je ovšem zapotřebí pomoci, např. v průběhu konzultací. Úkolem těchto konzultací je rovněž motivovat všechny účastníky distančního studia, povzbudit je k překonání překážek, vyzvednout dosažené výsledky a ocenit jejich prá-

ci. Toto zhodnocení úspěchů nikterak nevyklučuje termínovou přísnost při odevzdávání zadaných úkolů.

Jedním z omylů vážících se k distančnímu vzdělávání je představa, že toto vzdělávání musí nutně být spojeno s maximem využití moderní techniky, videa, CD ROM, vlastního televizního okruhu atd. I když tyto formy vzdělávání jsou atraktivní a podporují efektivitu sebevzdělání, nejsou nezbytné a ani rentabilní při nižším počtu posluchačů distančního studia. Jak bylo vypočteno, přehrávky vlastního videa na kazety posluchačů se vyplatí až při počtu 500 studentů, vlastní produkce videoprogramů až při 1000 posluchačů a použití počítačového propojení až při 5000 posluchačů. Vlastní TV okruh je rentabilní, až když počet posluchačů přesáhne 5000.

Distanční studium přináší posluchači mnoho výhod: Posluchač studuje, kdy chce a kdy má čas, volí si moduly podle svých zájmů a potřeb, užívá vlastních studijních strategií a stylů, učí se studovat z pramenů a souvisle se písemně vyjadřovat, rozvíjí svou vůli, vytrvalost, zodpovědnost, zvyká si překonávat překážky, neúspěchy a nedat se zmámit ojedinelým úspěchem. Pro univerzitu znamená zavedení distančního studia především perfektní zpracování kvalitních učebních materiálů, modulů a testovacího systému, jichž se dá použít i v denním studiu, rozšíření repertoáru didaktické techniky, prestiž ze zavedení této moderní formy sebevzdělávání a přiřazení se k ostatním univerzitám, které distanční studium poskytují, splnění etického poslání celoživotního vzdělávání občanů a mimo jiné též značný finanční efekt.

K současnému pojetí výchovatelé profese a přípravy na ni

Blahoslav Kraus

Spolu s transformací celé společnosti, proměnami v systému výchovy a vzdělávání se dynamizuje i práce vychovatelů, pojetí jejich profese i přípravy na ni. Jsem přesvědčen, že i dnes výchovatelé profese zaujímá významné místo v procesu výchovného působení na děti, mládež, příp. i na dospělé. Jsou vedle učitelů stále nejpočetnější skupinou profesionálů v oblasti výchovy (1). Stejně tak myslím, že není již třeba znovu zdůrazňovat odlišnosti funkcí vychovatelů od funkcí učitelových (2).

K charakteristice současného stavu použijeme bodů profesiogramu z výše uvedené stati. Pokud jde o význam a poslání profese vychovatele, zdá se, že po jistém útlumu v oblasti výchovy ve volném čase došlo ke konsolidaci